

Убивство в гаремі

Олександра Шутко

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Детективний історичний роман

добі правління сина султани-українки Шехсувар (Марії),
Османа III

Син султани-українки Шехсувар (Марії), Осман III, найстаршим в історії Османської імперії — у 55 років зійшов на трон. За нетривале правління (1754–1757 рр.) у гаремі трапилася низка підозрілих смертей. Найгучнішою стала втрата наступника престолу — 42-річного Мехмеда. Поголос про це дійшов до вух яничарів. Звинувачуючи султана, вони ледь не підняли у Стамбулі повстання. Утім, Осман III і сам жив під страхом стати наступною жертвою таємничого вбивці. Ким був палацовий душолюб? Відповідь на це запитання знайшов головний євнух гарему.

Розділ I. Хто отруїв Гюльшен?

У пічних димарях завивав поривчастий вітер, що ганяв темні, як ніч, хмари. За вікном палацу загрозливо блиснуло, й покотився важкий гуркіт громовиці. Старенька жінка сиділа на просторому ложі в оточенні сотень розшитих золотими блискітками подушок і, тихо погойдуючись, зі заплющеними очима монотонно бубоніла:

«Бісмі-Лляхі-р-Рахмані-р-Рахім!

Куль хууа Аллаху Ахад,

Аллаху с-Самад.

Лям ялід уа-лям юляд,

уа лям якун-ляху куфуан ахад» 1.

Ні безперервні блискавиці, ні потужна злива не змусили її відволіктися. Вона заглиблено проговорювала кожне слово сури «Аль-Іхляс». І так щоразу перед сном — по сто й більше разів. Адже пророк Магомет сказав: «Хто щиросердно прочитає цю суру, того Всевишній захистить від вогняної геєни Пекла. Якщо ж людина прочитає її сто разів, то Всевишній Аллах простить їй гріхи п'ятдесяти років за умови, що вона не скоїла кровопролиття, користолюбства, розпусти та вживання алкоголю» 2.

Однак не лише це заохочувало султану повторювати на ніч свідчення про святість Єдиного Бога. Заглиблюючись у молитву, вона забувала про тяготи життя у султанському палаці й лому у старечих кістках. Бачила себе юною дівчинкою Марійкою, яка обожнювала весняні сонячні ранки і коней. Згадувала, як мчала верхи на улюбленій білій кобилці Катрі, розпустивши темне хвилясте волосся на заздрість усім місцевим дівчатам.

Такою її уперше помітив у палацовому саду султан Мустафа II. Тоді вона як новоприбула рабиня без дозволу євнуха З осідлала гнідого жеребця і намагалася на ньому вискочити за його мури. Так хотіла вибратися на волю і повернутися додому, до батьків, з якими її розлучили османські вояки, захопивши в ясир 4.

Але не склалося. Надто серйозною у султана була охорона. Тож вона молилася, щоби покаранням за втечу була смерть. «Краще вже вмерти, ніж скіти у цьому палаці, як пташка у клітці», — казала собі.

Утім, замість ката на неї чекав султан, який спокусив сміливу чорнявку. Тієї ночі назавжди зникла юнка Марійка, перетворившись на Шехсувар 5...

Доки валіде 6 марила, бурмотячи безперервно суру, служниця Ульміє намагалася побороти дрімоту. Тому й собі почала читати Коран, який шанобливо розгорнула на інкрустованій слоновою кісткою підставці — рахле. Сидячи на великій оксамитовій подушці, змушувала себе сфокусуватися на прочитаному, але літери зрадницьки розпливалися перед очима. Так міцно її хилило на сон.

Раптом у коридорі, за великими дубовими дверима, пролунали гучні жіночі крики. Ульміє з переляку аж скочила з місця.

— Що там коїться? — занепокоїлася стара напівсліпа, але все ж не глуха валіде.

— Зараз гляну, — відповіла служниця і почула застережливе:

— Стій! Я з тобою.

Ульміє покірно схилила голову в очікуванні на султана. Та ж повільно сповзла з ложа і, намацавши кістлявими з покрученими пальцями ногами м'які оксамитові капці, скомандувала:

— Дай руку!

Тримаючись за лікоть служниці, валіде Шехсувар пошкандибала до виходу з оздоблених ізнікськими кахлями покоїв. У коридорі гарему 7 на неї чекала жаклива картина: на холодній камінній підлозі лежала бліда з розтріпаним білявим волоссям наложниця, а з кута її посинілого рота стікала маленьким струмочком багряна кров.

Усі присутні, які наполохано метушилися, помітивши валіде, враз стихли. Вона ж поспіхом пригладила сиве, як сніг, волосся та стривожено звернулася до другого євнуха гарему — дебелого чорношкірого Ебу Вукюф Ахмета, який схилився над нещасною.

— Вона жива?

Той, доторкнувшись до блідої шиї наложниці, заявив безнадійно:

— На жаль, ні, султано.

— О, мій Аллаху! — зойкнула валіде, схопившись тремтячими долонями за серце.

— Вам погано? — занепокоїлася служниця Ульміє.

Шехсувар заперечливо захитала головою, кажучи:

— Значно краще, ніж цій сердешній дівчині. Хто вона? — запитала, придивляючись до її скривавленого обличчя.

Ульміє розгублено стенула плечима.

— Наложниця Гюльшен. Вона прислужувала на палацовій кухні. Допомогала євнухами розносити їжу, — підказав другий євнух гарему Ахмет-ага.

— Бідна дитина, — зітхнула валіде. — Хто ж її убив? — запитала розгнівано лікарку, яка щойно прибула з палацової лікарні.

Схилившись над убитою, та уважно оглянула її лице та руки, а потім проголосила:

— Схоже на те, що дівчину отруїли.

— Який жах, — простогнала валіде. — Хто ж здатен на таке в султанському гаремі? — розгублено запитала.

— Це мав би з'ясувати кизляр-ага 8, — підвівшись, проказав євнух Ахмет. — До речі, де він?

— Я ту-у-ут, — захекано протягнув Хазнедар Бешир, який через старість та подагру ледь додибав до місця злочину, спираючись на інкрустовану золотом палицю.

Потім довго водив рукою за широким паском, шукаючи окуляри, без яких нічого не бачив перед собою. Намацавши їх, полегшено видихнув. Аж раптом вигукнув:

— Гюльшен, дитино, як же так?..

— Тебе, аго, треба запитати, як так сталося, що в гаремі з'явився отруювач? — не стримався євнух Ахмет, якого дратувала безпорадність старого нерозторопного кизляр-аги.

— А й справді, — вигукнула валіде й почула, як невдоволено загули наложниці, котрі обступили убиту.

— Ану тихо! — раптом загарчав на них, наче стара гісна, кизляр-ага. — Усі розійшлися по своїх кімнатах! — скомандував.

Наложниці відразу ж підкорилися. У коридорі залишилися валіде зі служницею, лікаркою та євнухами, які стояли над бездиханним тілом дівчини.

— Що робитимемо, султано? — запитав кизляр-ага, який дещо збдьорився, гаркнувши на наложниць.

— Прибери її та поквася з похованням.

— Чи варто про це сповістити повелителя?

— Ні в якому разі! — застерегла валіде. — Він уже відпочиває. Тільки-но заспокоївся після невдалої прогулянки верхи, коли через норовливого жеребця ледь не випав зі сідла. За це хотів зітнути

голову конюха. На щастя, я вчасно втрутилася...

Від таких слів кизляр-ага боязко озирнувся, втягуючи у плечі шию. Тоді ж почув від валіде:

— На тебе, Бешире, покладаю велику надію. Знайди убивцю!

— Робитиму все необхідне! — пообіцяв той, проводжаючи поглядом виснажену переживаннями султано.

За нею потягнувся Ахмет-ага, який почав бурмотіти:

— Гадаєте, Бешир впорається з таким складним завданням? Я знаю цього ледацюгу. Він замість того, щоби допитати усіх на кухні та в гаремі, піде собі солодко спати. І начхати йому на те, що всі ми — у великій небезпеці, бо в палаці вільно розгулює отруювач.

— Ага має слушність, султано. Слід негайно розслідувати вбивство цієї нещасної, — підтримала євнуха схвильована Ульміс.

Валіде Шехсувар, страждаючи від болю у натомлених ногах, невдоволено скривилася. Проте все ж визнала, що варто поквапитись із пошуком убивці, тому проказала:

— Покладаюся на тебе, Ахмете. Роби все, що треба.

— Зараз же почну допитувати наложниць, — гарячкувато пообіцяв євнух і щез за дверима.

— Аллах — у поміч, — кинула йому вслід знесилена валіде.

Позіхаючи, попрямувала до ложа.

Ахмет-ага відразу побіг до кімнат гарему, де застав наложниць, які налякано обговорювали подробиці жакливого убивства товаришки Гюльшен. Помітивши наближеного до валіде євнуха, дівчата винувато потупили очі.

— Отже, хто останнім бачив живою Гюльшен? — звернувся той із запитанням.

— Я, аго, — несміливо озвалася худенька білолиця наложниця.

— Як тебе звати? — поцікавився євнух.

— Хафізе.

— То де ти бачила Гюльшен?

— На кухні, коли відносила брудні таці з-під плову. Вона якраз забирала їжу для шехзаде 9. Гадаю, коли від них поверталася, її і вбили.

Ахмет-ага, вислухавши дівчину, відразу мовив:

— Гаразд. А хто ще щось чув чи бачив підозріле цього вечора?

Наложниці розгублено переглядалися.

— Невже нічого незвичного не помітили? — засумнівався євнух.

— Ні, аго. Все було, як завжди, — проказала Хафізе під схвальне мовчання товаришок.

— Дивно, — буркнув невдоволено євнух, а потім додав напутньо:

— Можете лягати спати. Завтра знову зайду до вас.

Дівчата слухняно потяглися до своїх матраців, що лежали попід стінами просторих покоїв, і почали поволі засинати. Але Ахмету-азі було не до сну. Йому видалося дивним, що у гаремі, який перебуває під цілодобовим наглядом євнухів та служниць, можна непомітно вбити наложницю.

«Ніколи такого не було. Хоча служу тут уже понад тридцять років. За покійного султана Махмуда I — брата нині правлячого Османа III ніхто нікого не труїв. Тепер же звідки узялися такі умільці, які знаються на отруті?» — дивувався євнух.

Тоді ж йому спало на думку, що це міг зробити хтось із новеньких, тобто з тих, які недавно отримали доступ до султанського палацу та кухні.

«Хто б це міг бути?», — замислився Ахмет-ага, перебираючи в пам'яті імена усіх служників і навіть наложниць.

Але так нікого й не згадав, бо Осман III з моменту сходження на трон п'ять місяців тому не залучав нових осіб до прислуги. Та й не дуже цікавився гаремом. Лише часом спілкувався зі своєю улюбленицею — кароокою та чорнокосою грузинкою Лейлою.

«Останнім новим призначенням був тільки великий візир Хекімоглу Алі-паша. Але це смішно, щоби він труїв наложниць султана. Навіщо йому це?» — пирхнув крізь пухкі вуста євнух.

Тоді ж вирішив навідатися до покоїв шехзаде, де востаннє бачили убиту.

«Може, там щось чули та бачили...» — сподівався.

Минувши кілька коридорів гарему та покручених сходинок, Ахмет-ага вийшов у палацовий сад із мармуровим водограєм і ошатними альтанками. Узявши смолоскип, попрямував до входу в окрему будівлю зі заґратованими вікнами. Перед ним слухняно розступилися брамники, які охороняли вхідні ворота з важкими засувами. Прочинивши їх, євнух увійшов до темного приміщення, звідки в обличчя вдарив неприємний запах цвілі.

Ахмет-ага відразу ж зморщився, бо згадав, як страждав через надмірну вологість усі тридцять років, які перебував тут разом із майбутнім султаном Османом III. Той за правління дядька Ахмеда III та брата Махмуда I, тобто майже пів століття сидів тут за зачиненими дверима.

Наблизившись до покоїв, що склалися з кількох кімнат, євнух відчув, як стиснулося серце. А все — через спогади, котрі раптом ринули на нього.

«Тут я охороняв спокій теперішнього повелителя. Будучи шехзаде, він сидів у цих стінах із кількома десятками підстаркуватих наложниць і постійно переживав за своє життя, — зі сумом згадував євнух. — Хоча з часів Ахмеда I братів правлячого султана вже не страчували, а тримали замкненими у покоях палацу Топкапи 10, які отримали назву «кафес», тобто «золота клітка». Та золотом тут і не пахло, — відзначив про себе Ахмет-ага, вважаючи правдивим лише друге слово у цій назві. — Бо ми жили тут, як у справжній клітці», — подумки бідкався.

Відтак постукав до покоїв найстаршого шехзаде Мехмеда, якому невдовзі мало виповнитися вже сорок років. Звідти висунувся заспаний чорношкірий євнух Енвер у пожмаканій піжамі. Змірявши поглядом Ахмета-агу, він запитав роздратовано:

— Чого тобі? Якого біса припхався сюди проти ночі?

— За наказом валіде-султан я розслідую вбивство наложниці Гюльшен. Вона була тут увечері, незадовго до загибелі... — випалив Ахмет-ага.

— Яке таке вбивство? — не дослухавши, перервав непрошеного гостя ошелешений почутим євнух.

Той йому серйозним тоном пояснив:

— Наложницю Гюльшен, яка прислужувала на кухні та приносила для шехзаде їжу. Опісля візиту до них хтось її підступно отруїв.

— Не може бути... — налякано забелькотів Енвер.

— Коли ти бачив її востаннє? — запитав Ахмет-ага.

— Була тут сьогодні Гюльшен, приносила вечерю. Мала цілком нормальний вигляд. Я їй подякував. Вона пішла далі у покої шехзаде Мустафи. Більше її не бачив, — поквапився запевнити євнух, почувши скрегіт сусідніх дверей.

Їх прочинила, наполохана голосами, середнього віку служниця Айше. Помітивши Ахмета-агу, запитала:

— Щось сталося?

— Каже, що вбили нашу Гюльшен. Запитує, хто тут міг її отруїти? — вставив збентежено євнух Енвер.

— Що ти городиш? — налетіла на нього розлючена Айше. — Кому потрібні ці ігри? Навіщо це? Хто хоче звести наклеп на наших шехзаде?

— Тихо! Заспокойся, жінко! — прикрикнув на неї Ахмет-ага. — Ніхто нікого не звинувачує. Я, за наказом, валіде, намагаюся з'ясувати цю ситуацію.

— А що, Гюльшен і справді мертва? — не вірила Айше.

— На жаль, так. Хтось її отруїв.

— О, Аллах, яке горе! — схвилювано скрикнула служниця.

— Ти бачила її сьогодні? — почула від Ахмета-аги.

— Авжеж. Вона, як завжди, принесла нам їжу та пішла жива й здорова. Що було потім, я не знаю, — додала спантеличена Айше.

— Зрозуміло, — буркнув невдоволено євнух.

Разом з тим у нього зникло бажання йти до інших покоїв і будити служниць молодших шехзаде Абдулхаміда й Баязида. Підозрював: ті нічого нового йому не скажуть.

— Що ж, бувайте здорові та бережіть себе, — кинув на прощання Ахмет-ага і стрімкою ходою полишив цю ненависну йому будівлю.

Допит персоналу кухні також не дав бажаного результату. Ахмет-ага засмучено брів до своїх покоїв, не вірячи, що у цьому замкненому просторі можна непомітно вбити людину.

«Хтось щось усе одно мав бачити. Але чому всі мовчать?» — здивовано запитував себе.

Раптом почув у коридорі якесь підозріле шарудіння. Придивившись, побачив, як з-за фіранок вислизнула дівоча постать, яка крадькома наближалася до нього.

— Я маю вам дещо сказати, — зашепотіла вона.

Ахмет-ага помахом руки запросив її до своїх покоїв. Тільки-но за обома зачинилися двері, дівчина скинула з обличчя чадру і, назвавшись подругою покійної Гюльшен, заявила:

— Я — наложниця Зевкі. У валіде служу швачкою. Бачила, як ви сьогодні допитували наложниць, але змовчала, бо не знала, чи варто про таке розповідати.

— Що маєш на увазі? — почула зацікавлене і пошепки проказала:

— Я помітила, що останні кілька днів Гюльшен якось дивно поводитися.

— Тобто? — перепитав євнух.

Зевкі зам'ялася, добираючи правильні слова.

— Кажи, як є, не соромся, — наполягав той.

Тож дівчина зібралась із духом і випалила:

— Її останнім часом постійно нудило, тому вона пішла до лікарки. А потім усю ніч проплакала. Хоча ще кілька тижнів тому світилася від щастя і з невимовною радістю бігала на кухню. Так уже їй не терпілося потрапити до покоїв наших шехзаде...

— Оце так новина! — радо вигукнув євнух.

Потім дістав із-за паска торбинку з грошима і, вийнявши звідти золотий, поклав у долоню дівчини.

— Це тобі за вірність нашій валіде.

— Дякую, аго, — схилила голову Зевкі.

— Але це — ще не все, — хитро посміхнувся євнух. — Хочу, аби ти слухала, що говоритимуть у гаремі про вбивство Гюльшен, та переказувала мені почуте. Зможеш?

— Аякже, аго, — погодилася наложниця. — Єдине, матиму до вас прохання.

Ахмет-ага насторожився. Зевкі нерішуче проказала:

— Нашому повелителеві потрібні нащадки. Як я бачу, башкадин 11 Лейлі це не під силу. Тож хочу запропонувати себе його величності падишаху для цієї богоугодної справи.

— А ти спритна, — розсміявся євнух.

Дівчина, ніяковіючи, залилася палким рум'янцем.

— Ну, гаразд. Спробую тобі допомогти. Хоча доведеться у цій справі обвести круг пальця того стариганя Бешира. Він стереже спокій башкадин і нікого, крім неї, не підпускає до султанського ложа. Але не все у нього під контролем, — підморгнув дівчині Ахмет-ага.

Та радісно заусміхалася. Тоді ж почула:

— А зараз непомітно повертайся до себе. Я дам тобі знати, коли знадобишся.

— Хай Аллах вам допомагає, вельмишановний аго, — залепетала потішена Зевкі й нечутно вислизнула за двері покоїв.

«Важкий сьогодні був вечір. Утім, треба хоч трохи відпочити, бо завтра буде ще важче», — залишившись на самоті, подумав євнух.

Тоді зняв каптан і безсило впав на ліжко.

Розділ II. Небажана вагітність

В аліде Шехсувар намагалася збадьоритися після безсонної ночі, тому забажала випити кави. Служниця запросила її до столика з ароматним напоєм, який щойно доставили з кухні.

— Прошу, султано, — запропонувала, дбайливо знімаючи з кавника гаптований золотом рушничок.

Раптом почула:

— Стривай! Налий-но собі та скуштуй.

Ульміє підкорилася дивній вимозі. Відпивши під пильним поглядом валіде з порцелянового горнятка кави, напружено її проковтнула.

— Як тобі? — запитала султана.

Цим спантеличила служницю. Замислившись, вона здивовано відповіла:

— Смачно, як завжди...

Валіде не зводила очей з Ульміє, нервово смикаючи кістлявими пальцями перлини у намисті. Та намагалася зрозуміти, до чого ці запитання. Коли ж збагнула, додала:

— Можете спокійно пити, султано. Кава не отруйна.

Шехсувар із полегкістю видихнула й упевнено пригубила горнятко з напоєм, звабливий аромат якого зводив її з розуму. Якось її кавування навіть спричинило пожежу в Старому палаці 12. Про це вона постійно розповідала, як про яскравий спогад молодості. Зараз

же, смакуючи кавою, запитала:

— Які новини? Що чути від Ахмета-аги?

Ульміє зразу відрапортувала:

— Він переказав мені, що має до вас, султано, термінову розмову.

Не встигла служниця це проказати, як до покоїв валіде постукав Ахмет-ага.

— Вибачте, султано, що турбую, але маю до вашої величності невідкладну справу.

Шехсувар, відставивши горнятко з кавою, продемонструвала готовність вислухати євнуха. Той неквапливо почав доповідати.

— Як ви знаєте, протягом ночі я намагався з'ясувати, хто ж бажав смерті Гюльшен. Для цього допитав наложниць. Так дізнався, що перед убивством покійна мала проблеми зі здоров'ям, тому відвідувала гаремну лікарку.

— І що її турбувало? — зацікавилася валіде.

— Нудота і блювання. Гюльшен думала, що має проблеми зі шлунком. Лікарка, оглянувши її, повідомила про вагітність.

— Що? — злетіли сиві брови валіде. — Як таке можливо?!

— От і я про те... Бо ж у повелителя ця наложниця не була на хельветі 13.

— То звідки ця вагітність, аго? — не стримуючи обурення, закричала Шехсувар.

Євнух пробурмотів несліливо:

— Від когось із наших шехзаде...

— О, мій Аллаху, дай мені сил, — тримаючись за серце, застогнала валіде.

Ульміє піднесла їй келих із водою. Та, тремтячи від обурення, швидко його спустошила. Коли ж перевела подих, звернулася до Ахмета-аги.

— Чому про вагітність не доповіла мені лікарка?

— А тут найцікавіше, султано, — з інтригою у голосі мовив євнух.

Витримавши невеличку паузу, пояснив:

— Кизляр-ага заборонив їй. Вона сама мені сказала.

Почуте геть засмутило валіде. Тоді до неї звернувся Ахмет-ага зі словами:

— Вибачте за зайвий клопіт, султано. Але дуже прагну дізнатися вашу думку з приводу того, як нам діяти у цій непростій ситуації.

Шехсувар, трохи відійшовши од шоку, запитала:

— А що ти зробив би на моєму місці?

Ахмет упевнено відповів:

— Спершу звільнив би з посади кизляр-аги стариганя Бешира. Він не в стані через похилий вік пильнувати гарем, хоч і встигає плести інтриги... Вважаю, що саме Бешир відповідає за смерть Гюльшен. Якби доповів вам, султано, про її вагітність, лікарка зробила б усе, що треба, й дівчина могла би спокійно жити. Бо здається мені, хтось її отруїв, щоби захистити шехзаде від покарання за порушення правил бездітності.

— Це так, — погодилася валіде і додала:

— Головне тепер — дізнатися, кого кизляр-ага вигороджує? Хто звабив цю нещасну дівчину, зробивши їй дитину?

Євнух поділяв думку валіде. Знав, як вона хвилюється про безпеку сина Османа III, якому загрожував кожен із замкнених у кафесі шехзаде. Адже піддані в Османській імперії вже скидали з трону правлячих султанів, возвеличуючи їхніх братів. Принаймні так трапилося з чоловіком валіде — Мустафою II.

Згадавши свої поневіряння після його повалення та швидкої смерті, а також перелякані очі малого сина, якого п'ятдесят років тому ув'язнили у кафесі, Шехсувар вирішила не облишати цю справу на самоплив. Тому відразу ж розпорядилася:

— Приведи до мене кизляр-агу. Я спробую його розговорити. А ти, — звернулася до служниці, — подбай про переведення лікарки до Старого палацу. Як почне вбиратися, скажи, що це — в її інтересах. Бо вона є свідком убивства, тому нехай мовчки забирається звідси.

Ульміє чемно вклонилася і разом з євнухом подалася до виходу з покоїв. А валіде їм услід прокричала:

— Тримайте все, про що тут ішлося, у таємниці. Не хочу, щоби чутки дійшли до вух мого лева.

Ті поспішно закивали головами.

• • •

Далі — у повній книжці «Убивство в гаремі».
nashaknyga.com.ua